

УДК 81'36=811.13

DOI: 10.31471/2304-7402-2019-3(55)-63-72

«ANGST KENNT KEIN PARDON» (ТАБІРНИЙ ДИСКУРС)

М. Р. Ткачівська

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57; тел. +380 (342) 59-60-08

У статті «*Angst kennt kein Pardon*» (табірний дискурс) розглядається табірна література, наводяться приклади із поетичних і прозових творів, аналізується відтворення в них внутрішнього стану людини під час перебування в таборі.

Табірна література – поняття, яке в радянському просторі належало до тем-табу. Починаючи від 80-х років і до сьогодні, в Європі видано значну кількість архівних даних, свідчень колишніх в'язнів концентраційних таборів, а також наукових розвідок на цю тематику. **Метою** статті є дослідження німецькомовних табірних текстів та аналіз лексичних одиниць на позначення відчуття голоду, страху і туги за батьківщиною у романі відомої німецької письменниці, представниці румунських німців Герти Мюллер «*Atemschaudel*» («Гойдалка дихання»). До основних завдань статті належать огляд німецькомовної табірної літератури, її коротка характеристика, дослідження позначень «*Hunger*», «*Angst*», «*Heimweh*» тощо, які супроводжують табірні тексти.

Роман «*Atemschaudel*» написаний на основі реальних спогадів і в 2010 році був відзначений Нобелівською премією з літератури. У ньому йдеться про румунського хлопця, який опиняється в таборі у донецьких степах; змальовано табірне життя, побут, боротьбу за виживання, нелюдське ставлення до в'язнів. Аналіз лексичного корпусу полотна твору фіксує домінування позначень «*Hunger*» (голод), «*Angst*» (страх), «*Flucht*» (втеча), «*Heimweh*» (туга за батьківщиною), що вказують на фізичний та психологічний стан життя у таборі. Інстинкт самозбереження як важливий чинник виживання в таборі тісно пов'язаний із потребою прийому їжі, що засвідчує домінування таких лексем, як *Brot* (хліб), *Zucker* (цукор), *Salz* (сіль) та узагальнених понять *Essen/essen/fressen* (їжа, їсти, жерти). До найпоширеніших кольоропозначень належить *weiß* (білий), який конкурує з позначеннями *grau* (сірий), *rot* (червоний) та *schwarz* (чорний), які складають контрастну палітру реальності та уяви мешканців табору. Незважаючи на нестерпне табірне життя, в романі не акцентується увага на слові «*Hölle*» (пекло), яке належало до часто вживаних у багатьох описах концентраційних таборів.

Ключові слова: табірна література, дискурс, текст, позначення.

Постановка проблеми. У кожної доби своє поличчя, свій подих і своя хода. Поволока часу завжди залишає за собою для історії не тільки

видимий культурний та матеріальний слід, але й свій «вербальний шлейф», який віддзеркалюється як у побуті, розмовній мові, так і в публіцистиці та художній літературі. До таких досі ще не цілком достатньо досліджених феноменів у мові належить табірний дискурс та міцно вкарбоване на ньому факсиміле «голод», «страх», «сірість», «пекло» та ін. Як зазначає Н. Колошук, «табірний дискурс знаходиться в епіцентрі того процесу, котрий філософами-«постмодерністами» витлумачений як поглиблена дегуманізація не лише мистецтва, а й самої людини, усієї створеної людством культури» [1, с. 9].

Аналіз досліджень. Вивченням табірної тематики займалося багато науковців. Серед них Н. Вармбольд, У. Фрітц, Г. Франке, Г. Геле, К. Грайзер, А. Галль, А. Шарлоні, К. Гартевіг, Г. Гессе, У. Юрайт, Е. Кляйн, М. Кьорте, Р. Краузе, І. Кусс, У. Маас, П. Матуссек, А. Міхель, Й. Мюллер, Г. Обенгауз, К. Орт, В. Ошліс, Ф. Пінгель, Т. Рае, Г. Шмідт, Т. Татерка, К. Ерліх, Г. Лойпольд, Е. Пассет, А. Канторовіч, Г. Гауманн, Ф. Тун-Гогенштайн та ін.

Починаючи від 80-х років і до сьогодні, в Німеччині видана значна кількість архівних даних, свідчень колишніх в'язнів концентраційних таборів, наукові дослідження тощо. Наприклад, Дж. Агамбень «Was vom Auschwitz bleibt: das Archiv und der Zeuge» (2003), В. Бергсдорф «Herrschaft und Sprache» (1983), С. Ціглер «Gedächtnis und Identität der KZ-Erfahrung. Niederländische und deutsche Augenzeugenberichte des Holocaust» (1983), У. Маас «Als der Geist der Gemeinschaft eine Sprache fand» (1984), Н. Вармбольд «Lagersprache. Zur Sprache der Opfer in den Konzentrationslagern Sachsenhausen, Dachau, Buchenwald» (2008), С. К. Дерен «Das Problem der Perspektive. Die Übersetzung von Shoah-Überlebendenberichten ins Deutsche» (2008), М. Варнке «Zeitgenossenschaft: zum Auschwitz-Prozess 1964» (2014), М. Когон «Lieber Vater! Wie ist das Wetter bei Dir?: Erinnerungen an meinen Vater Eugen Kogon; Briefe aus dem Buchenwald» (2014), І. Грошек «Bildungsgebote der KZ-Gedenkstätte Neuen-gamme» (2013) та багато інших. Комплексний підхід до в'язнично-табірної літератури серед українських дослідників характерний для дисертаційного дослідження Н. Колошук «Табірна проза як літературний феномен ХХ століття: (На матеріалі української, російської, білоруської та польської літератур)». Автор простежує розвиток табірної дискурсу в другій половині ХХ ст., його початки в довоєнній літературі, виявляє перспективи аналізу та його значення для розуміння сучасного літературного процесу [1, с. 2]. Про антитоталітарний дискурс у табірній прозі радянського періоду згадує у своєму дослідженні Ю. Черняк [4]. С. Хмельковська здійснює аналіз нищення індивідуальності у романі Г. Мюллер «Атмосфера» [3]. Аналізу цього ж роману присвячує своє дослідження Я. Поліщук [2].

Метою нашої статті є дослідження німецькомовних табірних текстів та аналіз лексичних одиниць на позначення відчуття голоду, страху і

суму за батьківщиною у романі Герти Мюллер «Atemschaukel». До основних завдань статті належить огляд німецькомовної табірної літератури, її коротка характеристика, дослідження позначень станів «Hunger», «Angst», «Heimweh» та ін. в романі німецької письменниці Герти Мюллер «Atemschaukel».

Виклад основного матеріалу. Як зазначає Н. Колощук, «табірна література – відносно нове поняття, не визначене у словниках, хоча вживане у критичному дискурсі на позначення тематично-проблемного комплексу жанрів nonfiction, котрі досі не знайшли належного потрактування в контексті новітньої культури» [1, с. 8]. Це перш за все пояснюється її приналежністю в радянському просторі до тем-табу. За словами Я. Поліщука, «канон літератури ГУЛАГу заклали свого часу твори І. Багряного, О. Солженіцина, В. Шаламова, Є. Гінзбург, Г. Герлінга-Грудзінського тощо: у них з шокуючою відвертістю виражено драму протистояння в'язня системі терору» [2].

Хоча в Україні «табірна тематика залишається на маргінесі, однак її мотиви проймають усі рівні сучасної культурної свідомості як дискурс тотального насильства» [1, с. 34]. У німецькомовній публіцистиці та художній літературі, а також у німецьких літературознавчих, лінгвістичних, культурологічних та історичних розвідках багато акцентується на темі часів Другої світової війни та табірної життя. «Табори не розмовляють і не пишуть. Це роблять тільки люди», – зазначає А. Галь [7, с. 13]. Як зауважує А. Шарлоні, «досвід Освенциму залишається відкритою раною, тривалим питанням часу, яке має стосунок і до сьогодення» [6, с. 283]. І це стосується усіх таборів на території Німеччини, Польщі, Радянського Союзу та ін.

Дослідження архівних матеріалів, листів, щоденників, свідчень очевидців виявляють непокірність людей та їх протест проти існуючого режиму. Так, У. Маас демонструє докази опозиційного дискурсу та ставлення молоді до нацизму. Мова йде про листівки, які розповсюджувалися у 1942 році у Вупперталі, і в яких закликалося до бажаного повалення режиму і де поетичне слово протиставляється фашистській реальності та репресіям [12, с. 146].

Скаутська емблема

*Einst wird kommen
der Tag*

*Wo wir wieder frei
unsere Ketten entzwei
Wo wir wieder auf
Walz*

*Ohne Geh. Stapo auf'n
Hals*

*Wo wieder Lieder
klingen
die wir heut nur
singen*

Dann ist's soweit

У тексті листівки прочитується впевненість у подоланні існуючого режиму («*Einst wird kommen der Tag*», «*Ohne Geh. Stapo auf'n Hals*»), бажання молодих людей волі («*unsere Ketten entzwei*», «*Wo wir wieder frei...*»). Скаутська емблема та чотири лілеї з боків (в У. Мааса – 4 едельвейси) припускає наявність в таборі скаутів та їх готовність до боротьби*. У скаутській символіці лілея (трилисник, три листки – три скаутські обіцянки: обов'язок перед собою, перед ближнім, перед Богом) є відзнакою скаутів усього світу і позначає шлях до дружби і солідарності.

Дворушність та бажання завуальовувати справжнє обличчя фашизму, особливо перед молоддю, призводить до того, що поза межами табору щоразу демонструються жести засліплення молоді як самим Гітлером (звернення до молоді), так і його поплічниками. Це засвідчує, наприклад, і промова рейхсфюрера до молоді в 1938 році: «*Wir wollen ein Volk sein, und ihr, meine Jugend sollt dieses Volk nun werden*» [12, с. 141]. Для опанування публіки й отримання бажаного результату до виступів склалися відповідні сценарії. Фашистська риторика передбачала інсценування промов з відповідними фазами «як частинами спектаклю», який «драматурги конструювали як свого роду мистецький витвір» [15, с. 158], і під час якого публіка входила в стан ейфорії.

Як би нацисти не завуальовували свою реальну сутність, життя в таборі демонструвало протилежне. Звідси й потреба в реальних табірних текстах та необхідність якомога точніше зобразити «...стан у таборі, кількість та склад в'язнів, їхню працю, форму їх самозахисту, зрештою особливо важливі події в таборі та акції, медичні експерименти і засоби знищення, обсяг смертності, умови евакуації та звільнення» [8, с. 8]. Про такі та схожі дані йдеться в табірній літературі різних років.

«Не існує нічого жахливішого, страшнішого, що знала історія», «пекло в пеклі», «не вистачає людського розуму і людської фантазії» щоб все це досягнути – так зображає націонал-соціалістичний німецький концентраційний табір у своїй книзі «*Dante Deutsch. Studien zur Lagerliteratur*» Т. Татерка [16, с. 31]. Досліджуючи табірний дискурс, автор зауважує, що «об'єм дискурсу – не глибина, якій належить виносити на поверхню висвітлення інтерпретацій, а поверхня, протягування по площині. Дискурс не для інтерпретації, а для опису» [16, с. 7]. Інтерпретація залишається поза людським розумом і поза досягненням часу.

Серед картин «Дантового пекла» в'язні все ж писали листи, які дійшли до наших часів. Оскільки вони (листи) підлягали строгій цензурі, в'язні мало розповідали про табірне життя. Зазвичай писали про здоров'я. Часто використовувалися спеціальні шифрувальні коди, за допомогою яких повідомляли про свій сум та бажання. Про це зазначає С. Ціглер, аналізуючи щоденники полонених, архівні матеріали, у тому числі неопубліковані, а також приватні манускрипти. Іноді в'язні писа-

*Покровителем скаутів є Юрій Змієборець.

лася й поезію. При цьому не завжди зверталось увагу на особливе дотримання рими та форми, щоб «сформувати картини неосяжних історій» [18, с. 48]. Саме писання нерідко було тією рятівною соломинкою, яка допомагала людині вижити. Але й це іноді втрачало сенс, про що пише один із полонених: „... моє бажання писати останнім часом згасає. Моя щоденна боротьба проти омерзіння до цього суспільства, до шуму, банальності, грубості, коштує багато енергії (...). Останнім часом моя енергія слабне...» [18, с. 300]. З іншого боку, для багатьох табірні нотатки були свого роду терапевтичним засобом у боротьбі за виживання. «*Vitaler Antrieb, aber auch die Anspannung und Mühe des Über-sich-Hinausgehens, der Grenzüberschreitung*» [6, с. 285]. Саме так А. Шарлоні характеризує рядки вірша Д. Кунерта, в якому йдеться про безвихіддя в'язнів, страх і єдину можливість – *Gehen* (фізична спроможність перебирати ногами). Автор ставить на найважливіше місце в таборі *Schuhei* можливість пересуватися для того, щоб вижити: «*Wer nicht weitergeht, wird erschossen. Denn auf das Fortschreiten kommt es an*» [6, с. 283].

До літератури, яка описує життя людини в таборі, належить також роман відомої німецької письменниці, представниці румунських німців Герти Мюллер «*Atemschaukel*», нагороджений у 2010 році Нобелівською премією. Цей твір про табірне життя, написаний на основі спогадів, неодноразово ставав об'єктом дослідження багатьох як українських, так і зарубіжних науковців. Серед них Я. Полішук, С. Хмельковська, А. Хайруліна, Г. Мардт та ін.

В романі йдеться про румунського хлопця, який опиняється в таборі у донецьких степах України. Письменниця змальовує табірне життя на сході України, його реалії, «моделює світосприйняття героя через його мовлення, в якому свідомість мутує і втрачає орієнтацію», де «любов перетворюється на ненависть, щастя як найвищий прояв насолоди – на смерть» [3].

У післямові до своєї книги Г. Мюллер згадує про 1945 рік і про вимогу радянського генерала Виноградова відправити всіх німців, які проживали на території Румунії на «відбудову» зруйнованого під час війни Радянського Союзу. Серед них була й п'ятирічна мама письменниці. Як зазначає Я. Полішук, «творення чергового документу тоталітарної доби не було наміром Герти Мюллер. Вона не втомлюється заявляти, що, попри достовірність у відтворенні реалій, яку вважає для себе принциповою, власну творчість аж ніяк не трактує як документ чи об'єктивне свідчення проти тоталітаризму» [2]. За словами С. Хмельковської, Г. Мюллер демонструє «процес втрати людиною своєї індивідуальності, перетворення особистості на істоту з тваринними інстинктами в умовах терору й диктатури табірної життя» [3]. Характеризуючи мову твору Г. Мюллер, Я. Полішук зазначає, що письменниця «прагне зобразити тему репресій не із зовнішнього погляду, як це зазвичай робили письменники (зокрема, й колишні політв'язні, як-от Солженіцин

чи Гінзбург, коли бралися писати про пережите минуле, визволяючись з-під влади споминів), а із внутрішнього (...). Основні ж зусилля авторки покладені на те, аби відтворити мову й мислення героя, його специфічне, спотворене голодом і страхом сприйняття світу» [2].

С. Хмельковська вважає, що «головний посил письменниці спрямований на те, щоб показати, як легко колесо терору й диктатури перемелює людську особистість, отруює свідомість страхами» [3]. Опис стану людини в таборі, її життя, побут, постійне малювання в голові уявних картин заради виживання, перманентна боротьба з голодом та страхом супроводжується постійним «рятуванням себе»: («*Beim Ziegelstaub dachte ich an süßen roten Paprika, obwohl es nicht riecht*» [14, с. 60], «*Ich sah das Meldekraut, das man nicht mehr essen konnte, und versuchte an etwas anderes zu denken (...). Stattdessen dachte ich an Kartoffeln, die es nicht gab*» [14, с. 18]. С. Хмельковська зазначає, що «нескінченне відчуття голоду, туга за рідними, відчуження, дегуманізація, фізичне і психічне виснаження (...) призводять до втрати людиною своєї ідентичності, спричиняють зниження її значущості до нульової відмітки» [3]. Саме голод сприяє фізичній слабкості та психічному виснаженню мешканців табору і переростає в одну із найбільш видимих проблем (лексема *Hunger* має найбільшу кількість слововживань – 211 од.): «*Immer ist der Hunger da. Er kommt wann er will und wie er will*» [14, с. 86], «*Der Hungerengel stellt meine Wangen auf sein Kinn. Er lässt meinen Atem schaukeln*» [14, с. 87], «*Der Schlaf bleibt dünn, je mehr ich esse, und der Hunger wird nie müde*» [14, с. 8], «*Oder nur dalag, in sich selbst gekehrt oder abwartend, weil man zu hungrig zum Einschlafen und zum Aufstehen zu matt war*» [14, с. 97], «*Du sagst es niemandem, weil alle hungrig sind*» [14, с. 245]. Голод у романі має своє «містичне обрамлення», для якого Г. Мюллер використовує позначення *Hungerengel*: «*Der Hungerengel stellt meine Wangen auf sein Kinn. Er lässt meinen Atem schaukeln*» [14, с. 87]; «*Eigentlich gehörte die Kuckucksuhr dem Hungersengel. Es ging hier im Lager doch gar nicht um die Zeit, nur um die Frage: Kuckuck, wie lang lebe ich noch*» [14, с. 77].

Основним засобом виживання в таборі була їжа. Вона приковувала до себе свідомість людини. В романі надibuємо 180 слововживань слова *Brot*: «*Die Klarheit ist große in Schaufelhub = 1 Gramm Brot. Der Hunger ist ein Gegenstand*» [14, с. 112]; *Essen/essen/fressen* – 115 слововживань, *Zucker* – 32, *Salz* – 37: «*Und er phantasiert vom Essen*» [14, с. 67], «*Ich bin eingesperrt in den Geschmack des Essens, wenn ich esse*» [14, с. 18], «*Salz war ein Vermögen wert*» [14, с. 23]. Стан страху і невідомості спричиняє втрату впевненості в собі (*Angst* – 33 слововживання, *Schrecken* – 11 слововживань): «*Angst kennt kein Pardon*» [14, с. 231], «*Angst ist zu viel*» [14, с. 114], «*das Schweigen aus Angst*» [14, с. 118], «*in ihren Augen funkelte nicht die Sonne, sondern die Angst*» [14, с. 142], «*Dieser Schrecken, der Himmel fiel ins Gras*» [14, с. 17], «*Vielleicht wurde in*

dieser Nacht nicht ich, aber der Schrecken in mir plötzlich erwachsen» [14, с. 21]. Важливими відчуттями, які вражають у таборі людську психіку, є неможливість щось змінити, бажання втечі і глибока туга за домом: *Heimweh* – 41 слововживання: «*Da schiebt jeder sein Heimweh wie eine schwere Kiste*» [14, с. 114], *Flucht* – 15 слововживань: «*Flucht im Liegen war das*» [14, с. 100]. В романі наявна широка гама кольорів – від білого, до сірого, навіть рожевого. До найпоширеніших належать *weiß*, який конкурує з *grau*, *rot* та *schwarz*: *weiß* – 138 слововживань: *weißes Hemd*, *weiße Wandnische*, *weiße Wolke aus dem Maul*; *schwarz* – 48 слововживань: *schwarze Nacht*, *Schwarze Haut*, *schwarze Sonne*, *schwarzer Geruch*, *der schwarze Wind*; *grau* – 57: *graue Federn*, *in den grauen Zement*, *graue Tassen*.

Оскільки табір був розташований на сході України, в романі зустрічаються українські топоніми, подані за посередництвом яскраво вираженого домінування російської мови: *Nowo-Gorlowka*, *Jasinowataja*, *Dnepropetrowsk*. Авторка використовує також російські побутові реалії, команди, змінюючи їхнє графічне оформлення із кирилиці на латиницю: «*Rabotschi Batalion*», «*Koksochim-sawod*», «*Skorodomoj*», «*NJET*», «*Ubornaja*», «*Loboda*», «*Ballettki*», «*Kirpitsch*», «*Natschalnik*», «*Towarischtsch*». Серед них найчастіше вживається *Natschalnik* – 10 слововживань, *Towarischtsch* – 5 слововживань. Наприклад: «*Die russischen Befehle hörten sich wie der Name des Lagerkommandanten Towarischtsch Schischtwanjonow, ein Knirschen und Krächzen aus Ch, Sch, Tsch, Schtsch... Die Trudi Pelikan sagte: Das Russische ist eine verkühlte Sprache*» [14, с. 30], «*Der Natschalnik nennt die Gaskohle fast flüsternd wie HASOWEH*» [14, с. 97], «*Er hat NJET gesagt*» [14, с. 174]), «*Das Unkraut mit den gezackten Blättern heißt LOBODA*» [14, с. 23]. Порівнюючи розглянуті вище німецькі табірні тексти із романом «*Atemschaukel*», помічаємо, що у ньому не акцентується увага на позначенні «*Hölle*» (пекло), яке належить дочасто вживаних при описі концентраційних таборів.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Як демонструє дослідження, табірні тексти – важлива складова лінгвістичних досліджень. На сьогоднішній день науковцями, письменниками, журналістами вже багато зроблено для упорядкування спогадів очевидців про табірне життя. Існує низка літературних описів, здійснених на основі архівних даних та розповідей колишніх полонених. В обох випадках автори змальовують табірне життя, побут, боротьбу за виживання, нелюдське ставлення до в'язнів. Табірні тексти супроводжують відчуття *голоду*, *страху*, *суму за рідними*, *бажанням втечі*, що засвідчує і роман Герти Мюллер «*Atemschaukel*». Аналіз лексичного корпусу фіксує домінування позначень «*Hunger*», «*Angst*», «*Flucht*», «*Heimweh*». Все це вказує на критичний фізичний та психологічний стан мешканців табору.

Незважаючи на те, що більшості табірних текстів судилося вічне мовчання, значна кількість пережитих фактів все ж дійшла до сьогодні-

шніх днів. Вони чекають на широке коло читачів, а також мають потребу у наступних наукових розвідках. Для подальших лінгвістичних досліджень цінним буде як семантичний аналіз лексичного наповнення табірних текстів, так і дослідження їх синтагматики, прагматики, стилістики тощо, що сприятиме увиразненню мовного картування світу в таборі.

Література

1. Колошук Н. Г. Табірна проза як літературний феномен ХХ століття: (На матеріалі української, російської, білоруської та польської літератури): Автореф. дис ... д-ра філол. наук / Н. Г. Колошук. – Київ: Б.в., 2007. – 40 с.
2. Поліщук Р. Роман з янголом голоду. [Електронна версія]/Ярослав Поліщук. Літакцент. 2.12.10. – [Режим доступу]: <http://litakcent.com/2010/12/02/roman-z-anhelom-holodu/>. Дата перегляду – 06.09.2015.
3. Хмельковська С.В. Тема знищення індивідуальності у романі Герти Мюллер «Гойдалка дихання» / С.В. Хмельковська // III Міжнародна науково-практична заочна конференція «Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації».
4. Черняк Ю. Інтердисциплінарні виміри проблеми типології дискурсів та літературознавча аналітика / Ю. Черняк // Вісник Запорізького національного університету, № 1. – 2010. Філологічні науки. – [Режим доступу]: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/fil_2010_1/094-100.pdf. Дата перегляду – 06.09.2015.
5. Abisch E. Berlin – Sibirien – Retour. 1939 – 1946. Erinnerungen im Gespräch mit Carmen Scheide. In: Haumann Heiko. Erinnerung an Gewalt. Selbstzeugnisse – Analysen – Methoden. Peter Lang Verlag.– Frankfurt am Main, 2010.
6. Chiarloni A. Günter Kunert, Lehrenziehen. In: Dichter in den Brüchen der Zeit. Hrsg.von A.Qpitzund R.Qpitz. – Leipzig: Rosa-Luxemburg-Stiftung Sachsen, 2005. – S. 283-289.
7. Gall Alfred. Schreiben und Extremerfahrung – die polnische Gulagliteratur in komparatistischer Perspektive. Lit Verlag Dr. W. Hopf, Berlin, – 2012.
8. Helga Schneider und die Konzentrationslager: das Tabu des Sonderbaus. Studien zur Geschichte der Konzentrationslager. – Deutsche Verlags-Anstalt.– Stuttgart, 1970.
9. Im Bauwerk der Sprache. Eine Geschichte des Deutschen in Episoden. Hrsg.: G.Leupold, E.Passet. – Wallstein Verlag.– Göttingen, 2012.
10. Kantorowicz A. Politik und Literatur im Exil. – Hans Christians Verlag. – Hamburg, 1978.
11. Konzentrationslager Bergen-Belsen: Berichte und Dokumente/ausgew. und komm. von Rolf Keller u.a. – Göttingen: Vanderhoeck & Ruprecht, 2002. – 275 S.

12. Maas Utz. «Als der Geist der Gemeinschaft eine Sprache fand». Sprache in Nationalsozialismus. Versuch einer historischen Argumentationsanalyse.– Westdeutscher Verlag GmbH, Opladen, 1984. – 261 S.
13. Maas Utz. Verfolgung und Auswanderung deutschsprachiger Sprachforscher 1933-1945. Band 1- Dokumentation. – Stauffenburg Verlag. Tübingen, 2010.– 894 S.
14. Müller Herta. Atemschaukel. Roman. – Carl Hanser Verlag.– München, 2009. – 300 S.
15. Sprache im Faschismus. Hrsg.: von Konrad Ehrlich – 1. Aufl. – Suhrkamp. – Frankfurt am Main, 1989.
16. Taterka Thomas. Dante Deutsch. Studien zur Lagerliteratur. Erich Schmidt Verlag. – Berlin, 1999. – 227 S.
17. Thun-Hohenstein F. Gebrochene Linien. Autobiographisches Schreiben und Lagerzivilisation.– Kulturverlag Kadmos. – Berlin, 2007.
18. Ziegler Sandra. Gedächtnis und Identität der KZ-Erfahrung. Niederländische und deutsche Augenzeugenberichte des Holocaust.– Königshausen & Neumann.– Würzburg, 2006. – 434 S.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 20.03.2019 р.
Рекомендовано до друку д.ф.н., професором Аркушиним Г. Л.*

«ANGST KENNT KEIN PARDON» (CAMP DISCOURSE)

M. R. Tkachivska

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;
Ivano-Frankivsk, Shevchenko str., 57; ph. +380 (342) 59-60-08*

The article “Angst kennt kein Pardon” (camp discourse) deals with the camp literature, provides examples from the poetic and prose works, analyses the reproduction of the person’s internal state during the stay in the camp.

The camp literature is a concept which belonged to the off-limits subject-sin the Soviet linguistic space. Since the 1980s and to this day, a considerable amount of archival data has been issued, they include evidence of the former prisoners of the concentration camps, as well as scientific studies on this subject in Europe. The aim of the article is the study of the German-language camp texts and analysis of the lexical units that denote the feeling of hunger, fear and homesickness in the novel of a famous German writer, a representative of the Romanian Germans Herta Müller “Atemschaukel” (“Breath-Swing”). The main objectives of the article include a review of the German-language camp literature, its brief description, study of the denotations “Hunger”, “Angst”, “Heimweh”, etc., which can be followed the camp texts.

Acknowledged with the Nobel Prize Award in 2010, the novel “Atemschaukel” is written on the bases of real events and memories. It tells about a Romanian guy who finds himself in the camp in Donetsk steppes; depicts the

camp life, way of life, struggle for survival, inhuman attitude toward prisoners. The analysis of the lexical corpus of the work piece fixes the dominance of the denotations “Hunger” (hunger), “Angst” (fear), “Flucht” (escape), “Heimweh” (homesickness), indicating the physical and psychological state of life in the camp. The instinct of self-preservation as an important factor of survival in the camp is closely related to the need of food, evidenced by the dominance of such lexemes as Brot (bread), Zucker (sugar), Salz (salt) and generalized concepts Essen / essen / fressen (food, eat, guzzle). The most common colour denotation is weiß (white), which competes with the denotations grau (grey), rot (red) and schwarz (black), which make up the contrasting palette of the reality and imagination of the camp residents. Despite the unbearable desire to escape that prevails in the camp, the novel does not focus on the word “Hölle” (hell), which belonged to the frequently used in many descriptions of the concentration camps.

Key words: *camp literature, discourse, text, notion.*